

**Yayın Geliş Tarihi:** 07.04.2016  
**Yayına Kabul Tarihi:** 31.08.2016  
**Online Yayın Tarihi:** 20.03.2017  
<http://dx.doi.org/10.16953/deusbed.65639>

Dokuz Eylül Üniversitesi  
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi  
Cilt: 18, Sayı: 4, Yıl: 2016, Sayfa: 601-616  
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

*Derleme Makalesi*

## **ŞÜKRÜ TÜL ESİK ESER KOLEKSİYONU'NUN OLUŞUMU VE YÜKSEK ÖĞRENİM İÇİN KULLANIMI**

Elif KESER KAYAALP\*  
Betül TEOMAN\*\*

### **Öz**

*Türkiye'de üniversite müzeleri ve koleksiyonları genellikle bireysel çabaların ürünüdür ve müzecilik adına öğretecekleri çok şey vardır. Bu makalede önce Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şükrü Tül Eski Eser Koleksiyonu'nun 2003 yılına uzanan oluşum serüveni, koleksiyonun kuruluş fikri, amaçları ve süreçleri anlatılacaktır. Şükrü Tül'ün 2015'te vefatından sonra belgelenmesi şart olmuş bu süreç, hem üniversite hem de bölüm belleğimiz için önemli olmakla birlikte müzecilik adına yaşanan sorunlar, kullanılan kaynaklar ve sahip olunan potansiyeller açısından öğreticidir. Batı'da, özellikle İngiltere'de, gerekliliği bir süre tartışılmış olan üniversite müzeleri, kurumları için vazgeçilmez olduklarını ispat etmek zorunda kalmış ve üniversitelerin birincil işlevlerinden biri olan yüksek öğrenime katkılarını ve alternatif eğitim modellerine -özellikle nesne temelli öğrenme- olanak sağlayan yaratıcı potansiyellerine vurgu yapmışlardır. Türkiye'de üniversite müzelerinin ve koleksiyonlarının yüksek öğrenim için kullanılma olanakları ihmal edilmektedir. Bu makale Edebiyat Fakültesi Şükrü Tül Koleksiyonunun Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencilerinin öğrenimi için kullanılması, bugünkü kurgusunun oluşumu ve geleceğe dair potansiyelleri ile ilgili fikirler sunacaktır.*

**Anahtar kelimeler:** Şükrü Tül, Koleksiyon/Müze, Üniversite, Yüksek Öğrenim, Nesne Temelli Eğitim.

## **ŞÜKRÜ TÜL COLLECTION OF ANTIQUITIES: ITS FORMATION AND USE FOR HIGHER EDUCATION**

### **Abstract**

*In Turkey, university museums/ collections, are a result of great efforts of individuals and they have a great deal to teach about museum studies as a discipline. In this article we first tell the formation story of the Şükrü Tül Collection of Antiquities which goes back to 2003, its founding idea, aims and processes. After Şükrü Tül passed away in 2015, it became obligatory to document this process, which is important not only for our institutional and departmental memory but also for museology as it is instructive in terms*

\* Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Müzecilik Bölümü, elif.kayaalp@deu.edu.tr

\*\* Uzm., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Müzecilik Bölümü, betul.teoman@deu.edu.tr

*of the problems experienced, sources used and potentials inherit in the university. In the West, especially in England, where their necessity has been questioned, the university museums had to prove their essentiality for their institutions by pointing out their contribution to higher education and their creative potential that makes alternative education models- specifically object based learning- possible. In Turkey, possibilities of using university museums/ collections for higher education are still highly neglected. This article shall present ideas regarding the use of Şükrü Tül Collection for the education of the students of Dokuz Eylül University, the formation of its current design and opportunities for the future.*

**Keywords:** *Şükrü Tül, Collection/ Museum, University, Higher Education, Object Based Learning.*

## **GİRİŞ**

Üniversite koleksiyonları ve müzeleri, her iki kurumun toplumdaki itibarlı konumu nedeniyle beklentilerin yüksek olduğu oluşumlardır. Buna bağlı olarak, üniversitelerdeki koleksiyon ve müze oluşumlarında alışılmışın dışında problemler yaşanmakla birlikte yine üniversitelerin kendi bünyelerindeki potansiyellerinden dolayı avantajlara da sahip olunabilmektedir. Prof. Dr. Nil Sarı'nın Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi'nin kuruluşunu ve gelişimini anlattığı makalesinden de anladığımız gibi, Türkiye'de önce koleksiyonların, sonra müzelerin kurulması üniversitelerde kişilerin bireysel uğraşlarına oldukça bağlıdır. Nil Sarı 1983'de elinde hiçbir şey yokken başladığı ve 2007 yılında büyük bir müzeyle sonlandırdığı çalışmalar sırasında yaşadığı heyecanları, zorlukları, geliştirdiği stratejileri anlatırken oldukça faydalı bilgiler vermektedir (Sarı, 2009: 25-36).

Müze veya koleksiyonlar gezilirken, o koleksiyonun oluşumuna dair bilgiler ya kısaca verilir ya da bunlardan hiç bahsedilmez. Bu nedenle Sarı'nın anlatısı müzecilik pratikleri adına oldukça değerlidir. Müzecilik çalışmalarında artık koleksiyonların oluşumunu sağlayan ve koleksiyonlar yoluyla oluşturulmuş sosyal ağlar da araştırma konularına dahil edilmektedir (Byrne vd., 2011: 20) ki bu bir üniversite koleksiyonunun oluşturulmasının çok fazla ayağından yalnızca biridir. Koleksiyonlar dinamik, birçok şeyle bağlantılı neredeyse yaşayan varlıklardır ve her birinin ayrı bir hikayesi vardır.

Şükrü Tül'ün Dokuz Eylül Üniversitesinde oluşturduğu koleksiyonun hikayesini anlatmaya malesef ömrü yetmemiştir. 13 Mart 2015'te vefatının ardından isminin verildiği koleksiyonun tarihini yazmak, bu koleksiyonu yürütmek ve gelecek için planlamak adına zorunlu bir hale gelmiştir. Burada aktaracağımız tarih yalnızca müzecilik bölümünün ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nin kurumsal belleği için değil, Buca ve İzmir için de ileride önemli bir referans olacaktır. Tahmin edilebileceği gibi bir koleksiyon toplamak ve sergilemek hiç de kolay değildir. Bu süreci anlamaya çalışmak, böyle bir süreçteki motivasyonları, karşılaşılabilecek zorlukları, yararlanabilecek kaynakları, bağış algısını, sürecin finansal, mekânsal ve diğer pratik boyutlarını kavramamıza yardımcı olacaktır.

Yaptığımız sözlü tarih çalışmaları, Şükrü Tül'ün yazışmaları ve dosyaları yardımıyla koleksiyonumuzun bir tarihçesini oluşturduk<sup>1</sup>. Daha sonra, bir üniversite müzesinin ne olduğunu, üniversitede yüksek öğrenime bir koleksiyonun katkısının nasıl olacağını ve Şükrü Tül Koleksiyonu'nun potansiyelleri ve nasıl kullanılabileceğini tartıştık.

## **ŞÜKRÜ TÜL HAKKINDA**

Şükrü Tül, 1956 yılında Aydın'da doğmuş, Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümünden 1982 yılında mezun olmuştur. Aphrodisias ve Sebasteion kazılarında çalışmış ve Büyük Menderes vadisi ile ilgili araştırmalar yapmıştır. 1990-2003 tarihleri arasında on üç yıl boyunca Gözlem gazetesinde kültür sanat yazıları ve incelemeler yayımlamıştır. Çok sayıda belgesel çekmiş, antik kentlerle ilgili rehber kitaplar, etnografik yazılar yazmıştır. 2001 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Arkeoloji bölümünde çalışmaya başlamıştır. 2003 yılında “son on yılın en başarılı turizm ve kültür adamı” ödülünü almış, 2011 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yeni kurulan müzecilik bölümüne geçmiştir (Ebruli Tur internet sitesinde kendi yazdığı özgeçmişinden).<sup>2</sup>

Şükrü Tül, 1987-89 yılları arasında yaklaşık iki yıl boyunca Tarih Toplum Dergisi ve sonrasında “Dionysos Gezginleri” adını verdiği küçük bir grup ile İzmir ve çevresinde kültürel geziler düzenlemeye başlamıştır. 1999 yılında Ebruli Tur'un işletmecilerinden Resmîye Dinlenmez Şükrü Tül'ün turlarına katılmış ve rehberliğinden çok etkilenmiştir. Şükrü Tül'ü birlikte çalışmaya ikna etmek için uğraşmış ve sonunda başarmıştır. Şükrü Tül, Ebruli Turizm bünyesinde ilk turunu 1999'da Afrodisyas'a yapmış ve vefatına kadar Ebruli Tur ile çalışmayı sürdürmüştür. Şükrü Tül'ün kültür turlarına katılan gezginlerden oluşan çok geniş bir sosyal ağı oluşmuştur. Bu ağdan pek çok kişi Şükrü Tül'ün kurmayı planladığı üniversite koleksiyonu için destekte bulunmuştur. Meral-Uğur Sümer çiftinin verdiği eser bağışı sözü ve çevresinden üniversite müzesi oluşturma düşüncesine aldığı olumlu tepkilerin cesaretiyle Şükrü Tül, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde bir müze açmak için resmi prosedürleri yerine getirmeye başlamıştır.

<sup>1</sup> Şükrü Tül'ün koleksiyonu kurarken planladıkları ve yaşadıklarını bize vakit ayırarak aktaran eşi Yeşim Tül'e, fakültemiz eski dekanlarından Prof. Dr. Nilgün Moralı'ya, teşhir salonunun tasarımını yapan mimar Nejat Saygıner'e, koleksiyonun oluşmasında önemli destek sunan Resmîye Dinlenmez'e ve Uşak Arkeoloji Müzesi'ne kayıtlı koleksiyonunun tamamını üniversitemize bağışlayan Meral Sümer'e teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca sunmuş oldukları yardım ve destekler için bölüm başkanımız Prof. Dr. Remzi Yağcı başta olmak üzere; Yrd. Doç Dr. Zeynep Çakmakçı, Yrd. Doç Dr. Urungü Akgül, Yrd. Doç Dr. Barış Gür ve Araş. Gör. Özlem Öztöpcü'ya teşekkür ederiz.

<sup>2</sup> [http://www.ebruliturizm.com.tr/ark\\_sukru\\_tul\\_kimdir-tour1819.html](http://www.ebruliturizm.com.tr/ark_sukru_tul_kimdir-tour1819.html).

## **KOLEKSİYONUN OLUŞUM SÜRECİ**

Tül, 2002'nin sonlarına doğru dönemin Fen- Edebiyat Fakültesi dekanı Prof. Dr. Nilgün Moralı'ya, Moralı'nın sözleriyle "bir öneriler paketiyle, ön çalışmasını yapmış olarak" gitmiştir. Müzenin yeri hakkında, o zaman yapılmakta olan Edebiyat fakültesi C-blok'un üst katlarının uygun olduğunu düşünmüş ve çeşitli kurumlardan alabileceği nesnelere belirlemiştir. Tül'ün aklında Buca etnografyası ve arkeoloji odaklı bir müze vardı. Kendisini Ebruli Tur'un internet sitesinde "arkeoloji öğretmeni" olarak tanıtan Tül, yazışmalarında asıl amacının "arkeolojik bulguların eğitim amaçlı kullanım olanağını arttırmak, daha iyi arkeoloji eğitimi vermek" olduğunu söyler. Diğer amaçlarından bazılarını, sponsorlara hazırladığı bir metinde şöyle listelemiştir: "Üniversitemizin bilimsel yükümlülüğünü yerine getirmek, gençliğin bilime olan ilgisini geliştirmek, müzecilik görgüsü üstüne öğrencilerin pratik yapmalarını sağlamak, İzmir kentine bir müze kazandırmak, gelecekte gelişim göstermesi beklenen müzenin kent turizmine katılımını sağlamak, kent belleğini bilimsel süzgeçlerden geçirerek biriktirmek".

Dekan Moralı da bu fikri heyecanla karşılamış ve Tül'ü bu konuda desteklemeye karar vermişti. Desteklediği fikri şöyle anlatıyor: "Buca'ya, şehre ve üniversiteye damgasına vuracak birşey yaptığımızı düşünüyordum... Her kentin bir kent müzesi olur. Kenti gezmeye gelenlerin mutlaka görmesi gereken yerler listesinde yer alacak bir müze olsun istiyorduk. İzmir'i tanımak istiyorsan, Buca'yı da tanımak zorundasın, Buca'yla ilgili olarak da bu müzeyi görmek zorundasın. Burada arkeolojinin yanı sıra Buca'ya ilişkin bir etnografya müzesi olsun istiyorduk." Bu projenin adı müze olarak başlamıştı ancak bir müze açmak hiç kolay değildi, yönetmeliklere uygun bir müzenin oluşturulmasına imkanlar el vermiyordu. Bu nedenle "eski eser koleksiyonu" olarak adlandırılması ve o şekilde Kültür Bakanlığından izin alınması uygun görüldü. Bu durumun koleksiyonun aşağıda belirteceğimiz amaçları göz önüne alındığında aslında bir etkisi olmamıştır. 27 Mayıs 2003'te Fakülte Kurulu "müze yapılabilecek bir mekan hazırlanarak Arkeoloji Müzesi kurulmasının uygunluğuna" karar vermiş ve Aralık 2003'te Tül'e Eski Eser Koleksiyonu sorumluluğu yüklenmiştir. 06.01.2004'de ise koleksiyon İzmir Arkeoloji Müzesi denetiminde kayda geçmiştir.

Bundan sonraki süreçte ayrılan mekanı sergilemeye uygun hale getirebilmek için finansal kaynak bulma girişimleri başlamıştır. Çeşitli kurum ve kuruluşlardan sponsorluk istenmiştir. Dönemin İzmir valisi Yusuf Ziya Göksu, iki kere 25000 TL vererek bu projeyi desteklemiştir. Alınan desteklerle yedi adet duvar, beş adet orta vitrin tasarlanmış ve imalatları yapılmıştır. Işığı eşit olarak dağıtacak kaset sistemli bir tavan yaptırılmıştır. Sergi salonunun tasarımında Mimar Nejat Saygıner'in özverili çalışmaları olmuştur. Oldukça başarılı tavan uygulaması, çatıdaki problem yüzünden malesef sonradan değiştirilmek zorunda kalmıştır. Valiliğin verdiği parayla ayrıca çalışma odası ve bölüm kitaplığı, eser sorumlusu odası ve Ekrem Akurgal odası için özel mobilyalar yaptırılmıştır.

Koleksiyonun ilk, önemli ve sonrakilere de bir nevi ön ayak olacak bağışını Meral- Uğur Sümer çifti yapmıştır. Tül, Uşak'a düzenlenen gezi sırasında, Resmîye Dinlenmez'in arkadaşları olan koleksiyoner Meral-Uğur Sümer çiftinin evlerinde ağırlandı. Meral Sümer'in aktardığına göre, Tül yapacakları bağışın öğrencilerin eğitimine büyük fayda sağlayacağını söylediğinde, Meral hanım bir öğretmen olarak çok etkilenmiş ve eşiyile koleksiyonunun üniversiteye bağışlanmasına o anda karar vermişlerdir. Bu söz alındıktan kısa bir süre sonra, Şubat 2004'te Nilgün Moralı ve Şükrü Tül Uşak müzesine kayıtlı olan koleksiyonun yönetmeliğe uygun olarak devir işlemlerini yapmışlardır. İşlemlerin tamamlanmasından kısa bir süre sonra, Uşak müzesi eserlerin iadesini talep etmiştir. Eserlerden on bir tanesi başka bir koleksiyonerin eserleri ile karışmış, diğer üç tanesinin de müzede sergilenmesi uygun görülmüştür. Bu süreçler dışarıdan pürüzsüzmüşçesine işliyor gibi görünen işlerin arka planında yaşanan zorlukları göstermektedir.

Koleksiyonu genişletmek için çeşitli kurumlardan bağış ve destek istenmiştir. Kasım 2005'te Mimarlık Fakültesi'nin boşalttığı Alsancak'taki 19. ve 20. yüzyıl mezar taşları ve mimari parçalar; benzer zamanda kız yetiştirme yurdunun bahçesinde bulunan sütun başlıkları koleksiyona dahil edilmiştir. Kasım 2006'da Buca Lisesinden dört adet heykel (Afrodit, Flüt Çalan Kız, Oturan Hermes, Eroslu kaide) koleksiyona katılmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun "Koleksiyoncuların Envanterinde Bulunan Taşınmaz Ve Taşınmaz Parçaları" hakkındaki 731 no'lu ilke kararınca koleksiyonumuza 2005 tarihinden sonra kaydedilmiş olan sekiz adet taşınmaz eser İzmir Arkeoloji müzesi tarafından alınmıştır.

Meral-Uğur Sümer çiftinin bağışından sonra koleksiyona bağışlar sürmüştür. Bağışçıların yarısından fazlası Şürü Tül'ün Ebruli Tur sosyal ağından tanıdığı kişilerdir. Nil Sarı'nın Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp tarihi Müzesi ve Ural Akbulut'un ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi için anlattığı gibi eser toplama ve bağış süreçleri çok farklı, renkli ve bazen çok problemlili olabilmektedir (Sarı, 2009: 26, Akbulut, 2009: 106). Bağışçıların her biriyle görüşme imkanımız olmadı ancak mutlaka her bağış süreci oldukça farklı olmuştur. Koleksiyonumuza yapmış oldukları bağışlarla destek verenlerin isimlerini burada anmamız uygun olacaktır: Ali Adaman, Ali Erkal, Altan Tokgöz, Ayşe Korkmaz, Berna Oğuz, Canan- Alper Gümüşalan, Cem Üsküp, Cenap Türksavaş, Defne Erlat, Engin Çalışkan, Ergün Ayvaz, Hasan Kireç, Hasan Özkan, Hüseyin Ören, Nihat Dirim, Ömer Kasal, Özlem Hepyürekli, Resmîye Dinlenmez, Fatma Orhon, Güzin-Fehmi Karabağlı, Şevkullah Bal, Ümit Ekenek, Yavuz Tatiş, Zeki Karaoğlu ve Şükrü Tül'ün kendisi.

Koleksiyonun resmi açılışı 27 Mart 2008 tarihinde gerçekleştirilmiş, 2011 yılından itibaren Müzecilik Bölümü'nün idare ve gözetimine verilmiştir. Sergi 2013 yılında çatının akması sebebiyle kapatılmıştır. Kapalı olma süreci sergi ve koleksiyonu geliştirmek için kullanılmıştır. Bu aşamada üniversite yönetimi Müzecilik Bölümü tarafından hazırlanmış 16.04.2014 tarihli "müze uygulama"

projesini Bilimsel Araştırma Projesi fonundan desteklemiştir. Nisan 2016’da biten bu projeye koleksiyonun sergilenmesi, belgelenmesi, korunması ve altyapısı ile ilgili önemli gelişmeler sağlanmışken malesef mekanla ilgili bazı teknik sorunlar hala giderilememiştir.

Şükrü Tül’ün 13 Mart 2015’de aramızdan ayrılmasından sonra koleksiyonun ismi “Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Şükrü Tül Eski Eser Koleksiyonu” olarak değiştirilmiştir. Tül’ün vefatından sonra da koleksiyona bağışlar sürmüştür. Özellikle sanat danışmanı Gültekin Teoman’ın gayretleriyle Dokuz Eylül Üniversitesi hukuk fakültesinin kuruluşu aşamasında önemli rol oynamış olan Prof. Dr. Mahmut Tefvik Birsal, uzun yıllardır büyük bir titizlikle oluşturduğu üç yüz doksan sikkeden oluşan koleksiyonunu Dokuz Eylül Üniversitesi’ne devretmiştir.

Son katılanlarla birlikte koleksiyonumuzda üç yüz yirmi dört adet tescilli eski eser ve altı yüz yirmi bir adet sikke bulunmaktadır. Koleksiyonda mermer kabartmalar, sütun başlıkları, Tunç çağına tarihlenen önemli bir seramik koleksiyonu ve tunç araç gereçler, kandiller, koku şişeleri ve amforalar bulunmaktadır. Ayrıca bahsettiğimiz gibi İzmir’deki çeşitli kurumlardan sağlanmış kayda tabi olmayan mermer ve demirdöküm heykeller, mimari parçalar ve İzmir kentinden yazıtlar bulunmaktadır. Koleksiyon, Edebiyat fakültesi C blok’ta en üst katta sergilenmektedir. Ana sergi salonu dışında, “9 Eylül Odası”, “Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal Odası” ve “Amphora Odası” olarak adlandırılmış mekanlar bulunmaktadır. Şükrü Tül’ün sözleriyle bunlar “farklı hedefleri olan eğitici birimler olarak düzenlenmiş mekanlardır”. Ana sergileme birimi 75 metrekare, Buca salonu 25 metrekare ve öteki sergileme birimleri ortalama 25’er metrekaredir.

Dokuz Eylül Odasında; İzmir’in düşman işgalinden kurtuluş günlerinde gizlice dikilerek kullanıldığı düşünülen bir Türk Bayrağı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün kaleme aldığı Nutuk’un 1927 tarihli ilk baskısı, Çanakkale savaş alanlarından asker giysi parçaları (asker çantası, kemeri, düğmeler) ve mermiler dışında 1938 ve sonrası tarihlere ait gazetelerden örnekler sergilenmektedir. Ekrem Akurgal odasında ise, Akurgal’ın Bayraklı kazı evinde kullanmış olduğu kütüphanesi ve yayınlarının bir bölümü dışında kişisel bir takım eşyaları sunulmaktadır. Amfora odasında koleksiyonumuza kayıtlı amforalar dışında bir çömlekçi çarkı ve seramik fırını sergilenmektedir. Bu birimlerin dışında bir depolama alanı, koleksiyon sorumlusu odası ve çalışma odası bulunmaktadır. Koleksiyonda yer alan ve dahil olacak olan eserlerin temizlik, bakım ve restorasyonları ve aynı zamanda Müzecilik Bölümü öğrencilerinin restorasyon ve konzervasyon dersleri sırasında yararlanabilmeleri için bir oda eser deposu ve restorasyon odasına dönüştürülmüştür. Rektörlüğümüzce desteklenen proje kapsamında restorasyon malzemeleri, eserler için kasa ve fotoğrafçılık malzemeleri alınmıştır. Çalışma odasında çeşitli kaynaklardan bağışlarla sağlanmış bir kütüphane oluşturulmuştur. Kütüphanenin ana bağışçıları; Dinçer Günday ve Atilla İmre’dir.

Aşağıda üniversite müzelerinin nasıl işlevlendirildiğine dair genel bir bakış sunacağız. Bu, Şükrü Tül koleksiyonunun yüksek öğrenim için potansiyellerini daha net hale getirerek üniversite olarak bu potansiyeli nasıl kullanabileceğimize dair bazı fikirler geliştirmemize olanak verecektir.

## ÜNİVERSİTE MÜZESİ

Bilinen anlamda ilk üniversite müzesi, Elias Ashmole'un 1677 yılında Oxford Üniversitesi'ne verdiği koleksiyonla 1683 yılında kurulan Ashmolean Müzesidir. Üniversite müzeleri ve koleksiyonları genellikle eski üniversitelerde yıllar içinde birikmiş törensel, dekoratif ya da direk eğitime katkı yapacak nesnelerin toplanmasıyla oluşmuştur. Ya da bağışlanmış değerli bir koleksiyon sonradan üniversite tarafından geliştirilmiştir. Üniversitelerde öğrenmenin doğasının değişmesi yavaş yavaş bu müzelerin ve koleksiyonların atıl duruma gelmesine sebep olmuştur. 1980'lerin sonlarında artık üniversite müzelerinin sorunları ve işlevleri sorgulanmaya başlanmıştır. Bu amaçla 1987'de İngiltere'de UMG (Üniversite Müzeleri Grubu) kurulmuştur (Arnold-Forster, 2000: 10). 2000'li yıllarla birlikte üniversite müzelerinin potansiyellerine yeniden odaklanılmıştır. UNESCO'nun çıkardığı "Museums International" dergisi 2000 yılında iki sayısını üniversite müzelerine ayırmıştır (cilt 52, sayı 2 ve 3). Bu sayılarda yer alan makaleler üniversite müzelerinin yaşadıkları süreçleri ve problemleri kavramak, geliştirdikleri politika ve stratejileri anlamak için oldukça önemlidir. 2000 yılının Eylül ayında on yedi ülkeden gelen altmış delegenin katılımıyla İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı Örgütü (OECD)'nin yüksek öğrenimde kurumsal yönetim programı kapsamında Paris'te üniversite müzelerinin sorunlarına ve çözümlere odaklanan bir konferans yapılmış ve sonuçları 2001'de yayımlanmıştır (Kelly, 2001).

Bu son yayında, dört farklı yazarın üniversite müzelerini üniversitelerin vitrini (showcase) olarak tanımlaması dikkat çekicidir (Kelly, 2001: 7, 29, 33, 89, 121). Türkiye'de de oldukça yaygın olarak kullanılan bu analogi hiç şüphesiz bu müzelerin üniversiteler için prestijini vurgulamak içindir. Üniversite müzeleri üniversite kampüsü ve toplumla bir bağlantı gibi görünmekle birlikte, akademik bir misyonlarının olması, yüksek öğrenime katkı yapmaları beklenmektedir. Bu ikili rol bu müzelerden bekleneni ve üzerlerindeki baskıyı arttırmaktadır. Kimi üniversite müzeleri bu tanıma layık dahi görülmemektedir. Bir üniversite müzesinin en önemli kriterinin bilimsel saygınlığı ve akademik araştırmaya yaptığı katkı olduğu düşünülmekte, bir müzenin üniversite yerleşkesi sınırları içinde yer alması, onun bir üniversite müzesi olması için yeterli görülmemektedir (Savaş, 2012: 73). Öte yandan üniversite müzelerine başka türden eleştiriler de yöneltilmektedir. Sabancı Müzesi'nin Superbrand ödülünü alması ve markalaşarak kendi koleksiyonundan yabancılaşması dile getirilmiştir. Geçici sansasyonel sergilerle özünden uzaklaştığı ve artık temellendiği koleksiyonun dahi görünür

olmamasının bir üniversite müzesi olarak kuruluş amaçlarına uygun olmadığı yorumu yapılmıştır (Köksal, 2016: 22).

Üniversite müzesinin gerçekten üniversite müzesi olması için belirli kriterleri sağlaması mı gerekmektedir? Türkiye’de üniversite müzeleri ile ilgili ilk toplantı 3 Nisan 2009’da Ankara Üniversitesi’nde yapılmıştır (Onur 2009). Sempozyumu müzelerde eğitim konusunda oldukça başarılı çalışmalara imza atmış olan Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Anabilim Dalı kurucusu Prof. Dr. Bekir Onur organize etmiştir. Bekir Onur, bu sempozyumun *Üniversite Müzeleri ve Müzecilik* adlı yayınında üniversite müzesinin tanımını şöyle vermiştir: “koleksiyonu bağış ya da satın alma yoluyla üniversite tarafından oluşturulmuş, o üniversitedeki öğrencilerin ve akademisyenlerin yanı sıra üniversitenin bulunduğu bölge halkının da eğitimine ve gelişimine katkıda bulunan bir bilim ve kültür kurumudur” (Onur, 2009: 7). Bu tanımda üniversite müzelerinin üniversite bünyesinde ve idaresinde olması kriter olarak belirlenmiştir. Stanburry’nin bahsettiği üniversite müzelerinin üniversitenin kendi potansiyellerinden kaynaklanan avantajları, örneğin çok değerli bir araştırmacı potansiyeline sahip olmak (Stanburry, 2000: 6) ya da esas olarak yüksek öğrenime katkısı bu tanımda yer bulmamıştır. Üniversitelerin en temel işlevi olan araştırma ve yüksek öğrenim, üniversite müzelerinin tanımında da yer bulmalıdır.

AAMG’nin (Amerika Birleşik Devletlerindeki müzeler ve galeriler birliği) kısıtlayıcı bir üniversite müzesi tanımı yoktur ancak misyonlarını açıkça belirtmişlerdir: “Akademik müzeler, galeriler ve koleksiyonlar için bir birlik olup, üyelerinin eşsiz olanakları ve zorluklarının farkında olup, onların eğitim misyonlarını tamamlamaları için en iyi pratikleri, eğitim faaliyetlerini ve profesyonel gelişimi saptamak ve desteklemek” (<https://www.aamg-us.org/wp/about-us/mission-statement/>). Aynı şekilde UMG ve UMAC (The International Committee for University Museums and Collections/ Uluslararası üniversite müzeleri ve koleksiyonları- ICOM’un (International Council of Museums) uzmanlaşmış bir komitesidir) da farklı deneyimlerin değerine ve paylaşılmasına vurgu yapmaktadır. Bu deneyimler genellikle yüksek öğrenime odaklanmaktadır. UMAC bu amaçla 2001’den beri üniversite müzeleri ve koleksiyonları ile ilgili konferans düzenlemekte ve 2008’den beri bu konferansları dergi formatında yayımlamaktadır.

Hiç şüphesiz, üniversite müzeleri ve koleksiyonlarının toplumun farklı kesimleri için farklı kullanım şekilleri olabilir. Bizim burada odaklanacağımız, üniversite müzesinin olmazsa olmaz kriterlerinden biri ve Türkiye’de çokça üzerinde durulmayan bir yönü olan yüksek öğrenime katkısıdır. 2013’te yayımlanan *Museums and higher education working together: challenges and opportunities* (Müzeler ve yükseköğrenimin birlikte çalışması: zorluklar ve fırsatlar) adlı derleme kitap, bu konunun yurtdışında gündemdeki yerine dikkat çeker. Üniversite ve müzede verilen eğitimler farklı türden eğitimlerdir. Yüksek öğrenim, yapılandırılmış uzun soluklu bir eğitimle akademik bir başarıyı



hedeflerken, müzelerde esinlenme ve eğlenme çerçevesinde daha küçük ölçekte ve öğrenenin seçeceği şekilde bir öğrenme vardır (Speight vd., 2013: 15). Yüksek öğrenim içerik sağlarken müze fikirlerin değerlendirilmesi için bağlam sağlayabilir. Dolayısıyla yüksek öğrenimde kullanılmaları adına üniversite müzeleri destekleyici, yardımcı ve en önemlisi zenginleştirici olabilir.

Müzeler ve üniversitelerin öğrenmeyle ilgili ortak yanı artık her ikisinin de bireysel öğrenci ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde esnek yapılar olmak ve yaratıcılığı teşvik etmek için yollar aramalarıdır (Smith, 2010: 80). Bunun dışında üniversite müzeleri tıpkı üniversiteler gibi özgür düşüncenin ifade edildiği ortamlar sağlamak, fikirleri test etmek, yaratıcı ve yenilikçi düşünmeye sevk etmek, beceri ve belki iş deneyimi kazandırmak için önemlidirler. Müzede katıldıkları etkinliklerle öğrenciler öz disiplin, öz güven, proje yönetimi, grup çalışması ve iletişimi gibi bazı gerçek hayat becerileri kazanırlar. Sunum hazırlama ve yazma pratiği yaparlar. Kendilerini koleksiyonla ilgili daha detaylı geliştirenler ise akademik, kültürel ve yaratıcı alanlarda iş olanaklarına sahip olabilirler. Üniversite öğrencilerinin taze bakışı ve enerjisi müzeye ve müzeye üniversite dışından gelenlere yansiyacaktır.

Son on yılda Londra'daki University College'da (UCL) üniversite bünyesindeki üç müze, kendilerini üniversiteleri için vazgeçilmez kılmak için ne yapmaları gerektiğini sorgulamaya başlamıştır. Esas itibarıyla müzelerin eğitim ve araştırma için değeri ve nesnelere dokunmanın ve nesnelere fikir çağrışımları yapma potansiyellerine dayanarak nesne temelli eğitimin avantajlarına odaklanmışlardır. Nesne temelli öğrenme aktif ve deneysel öğrenme teknikleri ile yakından bağlantılıdır. Bunu yaparken sadece arkeoloji ya da müzecilik bölümü öğrencileri ile sınırlı kalmamışlar, mühendislikten, fen bilimlerine, sosyal ve beşeri bilimlere geniş bir kitleye hitap etmişlerdir. 2010-2011 yılında beş bin öğrenci yüz otuz beş ders modülü için müzeleri kullanmıştır (Hannan vd., 2013: 165). Aynı yıl UCL'deki yüz elli dört öğrenciye eğitim ve öğretimde nesnelere değeri ile ilgili görüşleri sorulduğunda, % 61'i nesne temelli eğitimin pasif ders dinlemeye oranla daha etkili olduğu fikrine katılmış, %30.9'u tarafsız kalmıştır (Hannan vd., 2013: 163).

Dokunma duygusu teşvik edici ve hafızada kalıcı bir öğrenme deneyimi sağlayabilir. Nesneye dokunarak öğrenmenin metin okuyarak öğrenmeden daha uzun süre hafızada kaldığı gözlemlenmiştir (Romanek ve Lynch, 2008: 284). Nesneye birebir temas sadece hafızada kalıcı değil aynı zamanda daha etkilidir, bu nedenle daha derin bir öğrenmedir. Örneğin nesli tükenmiş bir canlının fosilini görmek ve dokunmak bir derste bunu okumak veya dinlemekten daha derin bir etki bırakır. Sadece konuya dair öğrenmeyle sınırlı kalmaz aynı zamanda öğrenciye ana bazı öğrenme yetenekleri kazandırır.

Nesnelere dokunma, galeri tartışmaları ve problem odaklı öğrenme, geleneksel ve pasif öğretim metodlarından farklı olarak daha derin ve akılda kalıcı bir deneyim sağlamaktadır. Öğrenciler bu eğitimi, görsel, heyecanlı ve eğlendirici

bulduklarını söylemektedirler. Öğretmenler ise nesne odaklı öğrenmenin daha meraklı, analitik ve bireysel öğrenciler yarattığını düşünmektedirler (Hannan vd., 2013: 165). Koleksiyon etrafında tasarlanacak ders modülleri öğrencilerin başka disiplinlerden öğrencilerle etkileşimini sağlayacak, akademik disiplinler arasında yaratıcı sıçramalar yapmaya olanak sağlayacak, bilgi alışverişi için bir forum oluşturacak ve öğrencilere kendi disiplinlerinde öğrendikleri bazı bilgileri yeni bir alanda test etme imkanı sağlayacaktır. Özellikle İngiltere’de üniversitelerin müzelerle işbirliğinin dâhil olan bölümleri canlandırdığı ve her iki kurumdaki entelektüel iklimi değiştirdiği vurgusu yapılmıştır (Anderson, 1997: 57).

Materyal kültürün analizi nesnelere ötesinde bir öğrenme sağlar. Koleksiyonlardaki nesnelere karşılaşma, angaje olma öğrenmeye aktif öğrenci katılımıdır. Araştırmalar gösteriyor ki öğrenci merkezli öğretmenin ki bu öğrencinin ne yaptığına odaklıdır, öğrenmeye olumlu etkisi vardır. Öğretmenin rolü bilgi aktarımı yapmak yerine öğrenmeyi kolaylaştırmak, olanak sağlamaktır. Bilgi aktarımı problemleri bir yaklaşımdır çünkü öğrenciler başkalarının bilgisiyle yapay olarak beslenemezler. Onun yerine bilgiyi kendileri üretmek zorundadır. Öğrenmeyi teşvik etmek için koleksiyonların kullanımı bu kişisel bilgi üretme görüşüyle örtüşmektedir. Bir koleksiyon/müze nesnesi sadece bilgi aktarmaz, bir “düşünme aygıtı”dır, “anlam üreten kültürel bir araçtır” (Chatterjee vd., 2015: 4). Tek bir nesne ardı ardına aktivitelere, sayısız yorumlamalara olanak verir. Elle tutulur nesnelere soyut fikirlerle ilişkilendirme yetisini geliştirmek, öğrenmeyi daha zorlayıcı ve teşvik edici bir düzeye taşır.

Farklı bölümlerden öğrencilerle yapılabilecek farklı uygulamalar ile bu öğrenme biçimi zenginleştirilebilir. Cambridge üniversitesinde 2013 eğitim bölümü öğrencileri müzelerde yapılan eğitimlere katılarak, kendi öğretme malzemelerini nasıl oluşturabilecekleri ve farklı koleksiyonların gelecekteki profesyonel öğretme deneyimlerini nasıl geliştirebilecekleri üzerine düşündüler. Sanat, Tasarım ve Medya öğrencileri için müze koleksiyonları ilham kaynaklarıdır. Bunu teşvik etmek için çeşitli yöntemler denenmektedir. Middlesex Üniversitesi’nde müzenin yaratıcı ilhamı oluşturma potansiyelini kullandırmaya yönlendiren Arthur Silver Ödülü oluşturulmuştur. Glasgow üniversitesindeki Hunterian müzesinde galeri turlarını öğrenciler yaptırmaktadır. Üniversite kariyer ofisiyle işbirliği içinde bu iş organize edilmektedir. Bu proje ilk hayata geçtiğinde rehberlik için başvurular genellikle sanat öğrencileriyle 2013’te fen ve sosyal bilimler bölümlerinden de talep olmuştur (Hide ve UMG/UMIS 2013: 3).

İletişim bölümlerinde okuyan öğrenciler için müze ve koleksiyon yaratıcılıklarını zorlayan alışılmışın dışında bir mecra olabilir. Çeviribilim bölümü öğrencileri için bilgi panoları klasiğin dışında, farklı bir uygulama alanı olacaktır. Mühendislik bölümü öğrencileri sergilenen nesnelere ilgili daha fazla bilgi veren uygulamalar geliştirebilirler. UCL’de tıp fakültesinde “nesne terapisi” başlığı altında bir pilot proje uygulanmış, nesnelere dokunmanın, onlar hakkında düşünmenin hastalar üzerinde olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir. (Chatterjee vd.

2009). Tıp fakültesi öğrencileri müzecilik öğrencileriyle birlikte nesnelere terapi gücünden yararlanmak üzere projeler geliştirebilirler. Koleksiyonlar ve müzeler, engelli öğrenciler için de zengin deneyimler sunmak için idealdir. Örnek vermek gerekirse, Staffordshire Üniversitesi Betty Smithers Design Collection'da görme engelli bir öğrenci farklı dokuları nesnelere dokunma ile deneyimleyip yapım tekniklerine dair fikirler yürütmüş, bu ona farklı bir öğrenme deneyimi sunmuştur (Hide ve UMG/UMIS 2013: 4).

Üniversite müzesi, küçük çocuklar ve üniversite çağına gelmiş gençler için üniversite ile ilk iletişim noktası olabilir ve belki ilham ve üniversiteyi tanıma fırsatı verir. Üniversite müzeleri ve koleksiyonları, hayatları boyunca üniversiteden adımını atmayacak kişileri bir etkinlikle müzeyle ve dolayısıyla üniversiteyle buluşturabilir. Üniversitenin doğasından dolayı toplum için zorlayıcı, hatta rahatsız edici meseleler müzede ele alınabilir. Müzelerin ve koleksiyonların sürekli eğitim merkezlerine çok çeşitli ve yaratıcı şekillerde katkısı olabilir.

## **ŞÜKRÜ TUL KOLEKSİYONUNUN POTANSİYELLERİ**

2009'da Bekir Onur, Üniversite Müzeleri ve Müzecilik kitabını hazırladığında Türkiye'de yirmi yedi devlet üniversitesinde elli yedi müze, beş vakıf üniversitesinde altı ve iki askeri yükseköğretim kurumunda bir müze olmak üzere toplam altmış beş üniversite müzesi ve pek çok koleksiyon bulunmaktaydı. Saptamamıza göre 2009'dan bu yana en az sekiz adet yeni üniversite müzesi (Muğla Sıtkı Koçman, Çanakkale On Sekiz Mart, Uludağ, Dumlupınar, Ege (üç adet) ve Işık Üniversiteleri) ve çeşitli koleksiyonlar kurulmuştur.<sup>3</sup>Türkiye'de son iki senedir, yukarıda bahsettiğimiz İngiltere ve Amerika'daki gibi, üniversite müzeleri adlı bir platform vardır. Bu platformun 2014'te düzenlediği ilk etkinliğe yirmi iki üniversitenin katılımı olurken, 2015'te bu sayı otuz altıya yükselmiştir.

Müze ve eğitim konusu ülkemizde özellikle Bekir Onur'un açtığı yüksek lisans programı sayesinde başarılı bir şekilde araştırılmaktadır ancak yüksek öğrenim öğrencileri çok sınırlı bir şekilde dâhil edilmiştir. Onur'un *Üniversite müzeleri ve müzecilik* adlı kitabında sadece tek bir makalede üniversite öğrencilerinin müzeyi nasıl kullandığına dair somut bilgi verilmiştir. Tuna ve Erdem'in ODTÜ müzesi üzerine olan makalesinde Hacettepe ve Ankara Üniversiteleri'nin arkeoloji bölümlerinin müzecilik dersi uygulamalarının ODTÜ Müzesi'nde yapıldığı belirtilmiştir (Tuna ve Erdem, 2009: 40). Arkeoloji öğrencileri dışında diğer üniversite öğrencilerine arkeoloji bilinci kazandırmak için 2003 Bahar Şenliklerinde "Biri Bizi Kazıyor" adlı proje ile eğlenceli yarışma ve etkinliklerle öğrenciler müzeye çekilmiştir (Tuna ve Erdem, 2009: 42). ODTÜ müzesinin kullanımı ve öğrenciler arasında algısı yıllar içinde değişmiştir. Yirmi

<sup>3</sup> Bkz. <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43980/ozel-muzeler.html>

yıl öncesine tarihlenen bir araştırmada öğrencilerin müzenin kampüsteki varlığını bilip bilmemeleri ve öğrencileri müzeye çekmek için yollar aramak temel meseleyken (Hız, 1994), bugün bu müze aktif bir öğrenme alanı olmuştur.

Bir önceki bölümde üniversite müzelerinin yüksek öğrenime sunabileceği katkıları bazı somut örnekler üzerinden göstermeye çalıştık. Bahsedilen fırsatların hepsi üniversite koleksiyonları için de geçerlidir. Sonuçta makalenin başında belirttiğimiz gibi öğrencilerin yaralanması açısından müze ya da koleksiyon statusu bir fark yaratmamaktadır. Fakültemizin koleksiyonunun da yüksek öğrenime büyük katkısı olacaktır. Şükrü Tül ve Nilgün Moralı'nın eğitime yapacakları katkıyı düşünürken akıllarında olan Tül'ün o zaman görev yaptığı arkeoloji bölümündeki öğrencilerdi. Daha sonra müzecilik bölümünün kurulmasında, bir koleksiyona sahip olmak, güçlü yön olarak listelendi. Bahsettiğimiz örneklerden anlaşılacağı gibi bu koleksiyon yalnızca müzecilik öğrencilerinin değil, mimarlık, sosyal bilimler, mühendislik ve hatta tıp öğrencilerinin de faydalanacağı bir kaynaktır ve üniversitemizde mevcut olan bu bölümlerin herbiri için özel öğrenim modülleri tasarlanabilir. Ayrıca üniversitemizin disiplinler arası çalışmaları desteklemek üzere oluşturduğu dersler müze dersleri olarak planlanabilir.

Her ne kadar eğitim amaçlı olarak müzecilik bölümünün öğrencileri ile sınırlı kalmayacak bir müze ya da koleksiyon hayali olsa da; bu fikri yaymak ve uygulamak zaman alacaktır. O yüzden müzecilik bölümüyle başlamak ve bunu ilerde yaymayı hedeflemek bir başlangıç stratejisi olabilir. Müzecilik alanında lisans eğitimi veren ilk üniversiteyiz ve bunun yanında yüksek lisans programımız da var. Böyle bir bölümde bir koleksiyona sahip olmamız büyük fırsatlar sunuyor. Bard Koleji, küratörlük programı (CCS Bard) için üniversitenin müzesi, Hessel Museum of Art'ı bir uygulama alanı olarak kullanmaktadır. Sergilerin küratörlüğü, programın öğretim elemanları ve öğrencileri tarafından yapılmaktadır. Bunun gibi bir uygulamanın ilk adımları koleksiyonumuzla atılabilir. Önerimiz Bard Koleji'ndeki gibi, sergiyi kurgulamak işinde öğrencilerin katılımını sağlamaktır. Her sergileme bir hikaye anlatmaktır ve her öğrencinin hikayesi farklı olabilir. Öğrencilerin yaptıklarının hepsinin uygulanması gibi bir durum söz konusu olmayabilir ancak projeleri sergilenebilir ve eğitim için üzerlerinden tartışılabilir.

Bu makalenin yazarları olarak bölümümüzün BAP projesinin bitirilme aşamalarında göreve başladık ve yeni yapılacak sergileme ile ilgili bazı fikirler geliştirdik ve yukarıdaki fikirlerin yapılabilirliğini test etmek üzere örnek bir sergi uyguladık. Bu süreç oldukça eğitici ve gelecekte öğrencilerin yapabilecekleri ve üniversitemizin olanaklarının kullanımı adına fikirler verdi. Deneysel bir müze yaklaşımı ile donmuş ve bitmiş bir sergilemeden çok değişen, gelişen ve basit malzemeye daha yaratıcı fikirlere açık bir sergileme fikrini geliştirdik. Böyle bir yaklaşım, ilerisi için öğrencilere daha geniş bir katılım alanı bırakacaktır.

Koleksiyonda şu anda sikkeler büyük bir çoğunluğu oluşturmakla birlikte, elimizdeki eserler başka herhangi bir kategoriye ya da tarihi bir döneme direk çağrışım yapmamaktadır. Nesnelerin dönemsel çeşitliliğinden ve dönemler arası

geçişlerin kuvvetli olmamasından dolayı birçok arkeoloji müzesinde uygulanan kronolojik bir sergileme yapılamamaktadır. Bir müze koleksiyonundaki eserleri sergilemek için kullanılan herhangi bir sınıflandırma yöntemi belli bir bilgi üretiminin tercihini yapmaktır. Bu yapılırken büyük potansiyeller içerebilecek olan diğer alternatifler dışlanmış olur. Koleksiyonumuzun kadınlara, çocuklara, savaşa, Eski Tunç Çağına, taşa, seramiğe, cama dair anlatacakları vardı ancak biz hangi hikâyeyi ön plana çıkarmalıydık; hangi hikâye kapsayıcıydı, bizim amaçlarımıza hangisi daha iyi hizmet etmekteydi? Öğrencilerin katılımı ve sürekli değişen ve dönüşen bir koleksiyon olması bir nevi organik, spontane büyüyen, şu aşamada belli bir odağı olmayan, bağış üzerine toplanmış bir koleksiyona sürekli bir “yapım aşamasında” sıfatı yakıştırmaktadır. Bu terimin çağrıştırdığı üretim ya da yapma aşaması, bizim için bir başlangıç noktası olabilir diye düşündük.

Yapım üzerine odaklanmak, bizi nesnelerin materyalliğine vurgu yapmaya yönlendirdi. Sonuçta sadece maddesellikleri ile bile nesnelere sonsuz çağrışımlara vesile olabiliyorlar. Bir nesnenin kendine has maddesel özellikleri, boyu, ölçüsü, rengi, kokusu, sesi, şekli, ne olduğuna ve nasıl deneyimlendiğine dair en temel özelliklerdir. Aslında bir nesnenin daha hikayesini öğrenmeden ve ona dair sosyo-kültürel çağrışımlardan kaynaklanan fikirler oluşturmadan önce, bir nesneye daha temel fiziksel ve duygusal tepkiler verebiliriz (Dudley, 2012: 7). Koleksiyondaki nesnelere yapıldıkları malzemeler açısından oldukça çeşitlilik göstermektedir ve her malzemenin farklı yapım tekniklerine olanak vermesi bizi ilk sergi tasarımıımızda üretime ve nesnelerin materyalliğine odaklanmaya itti.

Bu sergilemeyle nesnellikle ilgili bazı meselelere dikkat çekmeye ve bunlar üzerine tartışma açmaya çalışılmıştır. Örneğin nesnelerin ne olduğu ve onların doğası, bir nesneyle karşılaşma deneyiminin algısal, duygusal ve diğer boyutları, bu deneyime farklı ortamların etkisi, nesnelere ve insanlar arasındaki sınırın nerde olduğu ve ikisi arasındaki ilişkinin nasıl tarif edildiği gibi (bu kavramların bazıları için Knell 2007). Bunların yanı sıra, ilk sergimizle, öğrenciler arasında gerçeklik, otantiklik, müzelik obje gibi kavramları da tartışmaya açmak istedik.

Bu fikirler oluştuktan sonra başladığımız uygulama aşaması ileride yapmayı planladıklarımız ve üniversitemizin uygulamayla ilgili sahip olduğu fırsatlarla ilgili bazı fikirler sundu. Eserlerin hangi vitrine yerleştirileceğine karar verdikten sonra genel tasarım ilkeleri belirledik. Örneğin tüm bilgi metinlerinin vitrinin arkasında tüm alanı kaplayacak şekilde düzenlenmesi ve elimizde olan malzemenin değerlendirip hareketli bir vitrin tasarımı yapılması gibi. Bu noktada elimizde var olan dikdörtgen prizma ve küp formundaki düzeneklerin sayısını arttırmak gerekiyordu. Ahşap atölyesi, istediğimiz ölçülerde düzenekleri bize üç saat içinde sağladı.<sup>4</sup> Bilgi panolarındaki metinleri hazırlamak için bölümdeki

<sup>4</sup> Yeni düzenek imalatları ve sergi salonu hazırlıklarımızda vermiş olduğu destek için Fakültemiz İdari ve Mali İşler Sorumlusu Çağatay Cavga ve istediğimiz düzeneklerin imalatını yapan üniversitemiz ahşap ve demir atölyelerine yardımları için teşekkür ederiz.

arkadaşlarımız ilgili olduğu alanlarda katkı sundular. Nesnelerin materyalliğine odaklanırken, bilgi panolarında malzemeye ve üretime dair bilgilerin verilmesine karar verdik ancak bu bilgilerin miktarı, aktarım şekli ve eserlerin önüne geçme endişesi bizi zorladı.

Geçici bir sergi yapmak istiyorduk ancak öğrencilere yapılacak iş kalemleri ile ilgili tam bir fikir vermeyi de amaçlıyorduk. Bu nedenle bu metinler İngilizce'ye de çevrildi. Arka panolar için hazırladığımız taslak tasarımlar grafik tasarımcı Ersin Yıldırım, Pelin Tolga ve üniversitemiz matbaasında görevli Aytaç Erçetin'in yardımıyla hazırlandı. Bu süreç, öğrencilerle birlikte geliştirilecek tasarım fikirlerinin uygulamaya geçirilmesinin pratik, ekonomik ve gerçekçi olduğunu ve sürecin başlı başına öğretici olması nedeniyle eğitime büyük katkı sağlayacağını göstermiştir. Bu fikrimizin sürdürülmesi, başlangıç fikrimiz olan "yapım aşaması" fikrini bütün sergiye de yaymak demek olacaktır. Sergi mekanımız, sürekli değışen, dinamik, öğrencileri yeni sergileme biçimleriyle meraklandıracak bir mekana dönecektir.

## **SONUÇ**

Bu makale Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şükrü Tül Eski Eser Koleksiyonu'nun 2003 yılına uzanan oluşum serüveni, koleksiyonun kuruluş fikri, amaçları ve süreçlerini anlattıktan sonra bu koleksiyonun yükseköğretimde kullanma potansiyellerini, özellikle İngiltere'deki örnekler ışığında, tartışmıştır. Türkiye'de üniversite müzelerinin ve koleksiyonlarının yüksek öğrenim için kullanılma olanakları ihmal edilmektedir. Oysa günümüzde müzeler sürdürülebilirlikleri için varlıklarını daha güçlü bir şekilde gerekçelendirmek zorundadırlar. Bu yüzden özellikle üniversitelerdeki müze ve koleksiyonların üniversitenin asıl işinin bir parçası olan yüksek öğrenime odaklanması gerekmektedir.

Öğrencilerin aktif katılımıyla, etkin, dinamik, etkileşimli ve katılımcı bir müzecilik anlayışı, arama, toplama, koruma, bakımını yapma ve sergileme anlayışıyla sınırlı geleneksel müzeciliğe yeğlenmelidir. Yukarıda belirttiğimiz gibi üniversite müzelerinin ve koleksiyonlarının üniversitelerin farklı bölümlerindeki öğrencilerine çok farklı şekillerde katkısı olabilir ve bu potansiyelin kullanılması hem koleksiyon ve müzelerin varlığını sürdürmesi hem de öğrencilerin gelişimi için çok önemlidir. Bunu gerçekleştirebilmek için hem üniversitenin farklı bölümlerindeki öğretim üyelerinin bu potansiyeli fark etmeleri hem de uygulamada yaşanabilecek teknik destek ve eleman ihtiyacı gibi sorunların çözümüne yönelik adımlar atmak gerekmektedir. Makalenin son bölümünde Şükrü Tül Koleksiyonu'nun Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencileri tarafından kullanılabilmesi ile ilgili pratik bazı öneriler sunulmuş, ilk sergi tasarımının öğrettikleri ile öğrencilerin aktif katılımıyla hayata geçirilecek bir öğrenme sürecinin başlangıçları için öneriler sunulmuştur.

Koleksiyonumuz büyüyor ve büyümeye devam edecek. Koleksiyonumuzun bir gelişme stratejisi ve vizyonu oluşmaya başlamaktadır. İleride ayrı bir binada, eğitim programlarını yürüten kişilerin olduğu bağımsız bir birim olarak hizmet vermesi hedeflenmektedir. Bu makalede özellikle yüksek öğrenim üzerinde durduk ancak üniversiteler için vazgeçilmez olan araştırma da üniversite müzelerinin önemli bir rolüdür. Bu geniş konu başka bir makale yazmayı gerektirmektedir.

#### KAYNAKÇA

Anderson, D.(1997). *A common wealth: Museums and learning in the United Kingdom*. London: Department of National Heritage.

Akbulut, U. (2009). Ülkemizde bilim ve teknoloji müzeleri, ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi deneyimi, B. Onur (Der.) *Üniversite Müzeleri ve Müzecilik: İçinde 105-109*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Arnold-Forster, K. (2000). "A developing sense of crisis": a new look at university collections in the United Kingdom. *Museums International* 52 (3): 10-15.

Byrne, S., Clarke, A., Harrison, R., Torrence, R. (2011). Networks, agents and objects: frameworks for unpacking museum collections. Byrne, S., Clarke, A., Harrison, R., Torrence, R. (Der.) *Unpacking the Collection: Networks of Material and Social Agency in the Museum: İçinde 3–26*. New York: Springer.

Chatterjee, H., Hannan, L. ve Thomson, L. (2015). An Introduction to object-based learning and multisensory engagement. Chatterjee, H., Hannan, L. (Der.) *Engaging the Senses: Object-Based Learning in Higher Education: İçinde: 1-18*. Surrey: Ashgate.

Chatterjee, H. Vreeland, S., Noble, G. (2009). Museopathy: Exploring the healing potential of handling museum objects. *Museum and Society*, 7 (3): 164-177.

Dudley, S. (2012) Encountering a Chinese horse: Engaging with the thingness of things. S. Dudley (Der.) *Museum objects: experiencing the properties of things: İçinde: 1-17*. New York: Routledge.

Hannan, L., Duhs, R. ve Chatterjee, H. J (2013). Object based learning: A powerful pedagogy for higher education. A. Boddington, Boys, J. ve Speight, C. (Der.) *Museums and Higher Education Working Together: Challenges and Opportunities: İçinde: 159-167*. Surrey: Ashgate

Hız, T. Ş (1994). ODTÜ öğrencilerinin müzeler hakkındaki görüşleri üzerine bir araştırma: *II. Müzecilik Semineri Bildiriler*. 19-23 Eylül 1994,77-84. İstanbul: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı.

Hide, L. ve UMG/UMIS (2013), Impact and engagement, university museums for the 21<sup>st</sup> century. <http://universitymuseums.group.org/advocacy/introduction/>, (04.04.2015).

Kelly, M. (2001). Introduction. M. Kelly (Der.) *managing university museums. education and skills*. İçinde: 7-15. Paris: OECD.

Knell, S. (2007). Museums, reality and the material world. S. Knell (Der.) *Museums in a material world*. New York: Routledge.

Köksal, A., H. (2016). Müzenin marka ile imtihanı: Sabancı Müzesi Vakası. *Gençsanat*, Ocak: 22-29.

Onur, B. (2009). Açış Konuşması, B. Onur (Der.) *Üniversite müzeleri ve müzecilik*: İçinde 7-14. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Romanek, D. ve Lynch, B.( 2008). Touch and the value of object handling: Final conclusions for a new sensory museology. Chatterjee, H. *Touch in museums: Policy and practice in object handling* Oxford: Berg: 275-286.

Sarı, N. (2009). Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi. B. Onur (Der.) *Üniversite müzeleri ve müzecilik*: İçinde 25-36. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Savaş, A. (2012). Neden üniversite müzeleri. *Arredamento*, 11: 73-77.

Smith, R. (2010). Student Use of a University museum. Cook, B., Rebecca Reynolds, R. ve Speight, C. (Der.) *Museums and design education: looking to learn, learning to see*: İçinde: 77-90. Surrey: Ashgate.

Speight, C., Boddington, A. ve Boys, J. (2013). Introduction. A. Boddington, Boys, J. ve Speight, C. (Der.) *Museums and higher education working together: challenges and opportunities*: İçinde: 3- 23. Surrey: Ashgate.

Stanburry, P. (2000). University museums and collections. *Museum International*, no: 206 (cilt. 52, No:2): 4-9.

Tuna, N. ve Erdem D. (2009). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Arkeoloji Müzesi deneyimi, B. Onur (Der.) *Üniversite Müzeleri ve Müzecilik*: İçinde 37-46. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

[http://www.ebruliturizm.com.tr/ark\\_sukru\\_tul\\_kimdir-tour1819.html](http://www.ebruliturizm.com.tr/ark_sukru_tul_kimdir-tour1819.html). (04.04.2015).

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43980/ozel-muzeler.html>. (04.04.2015).